

**ՀՀ ԱԺ «2016 թվականի ապրիլին ծավալված
ռազմական գործողությունների
հանգամանքները ուսումնասիրող» քննիչ
հանձնաժողովի նախագահ
Անդրանիկ Քոչարյանին**

Հարգելի՛ պարոն Քոչարյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:

- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**ՀՀ ԱԺ պաշտպանության և անվտանգության
հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ
Անդրանիկ Քոչարյանին**

Հարգելի՛ պարոն Քոչարյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),
- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13366.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով ինտեգրոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին ինտեգրոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:
- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս

դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:

- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**ՀՀ ԱԺ եվրոպական ինտեգրման
հարցերի մշտական հանձնաժողովի
նախագահ Աշոտ Եղոյանին**

Հարգելի՛ պարոն Եղոյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),
- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13366.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով ինտեգրոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին ինտեգրոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:
- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս

դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:

- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**ՀՀ ԱԺ տնտեսական հարցերի մշտական
հանձնաժողովի նախագահ
Բաբկեն Թունյանին**

Հարգելի՛ պարոն Թունյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),
- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13366.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով ինտեգրոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին ինտեգրոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:
- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս

դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:

- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

ՀՀ ԱԺ «Արարատի և Արմավիրի մարզերում ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության ջրային կոմիտեի, դրա կառուցվածքային ստորաբաժանումների և ջրային տնտեսության ծրագրերի իրականացման գրասենյակի գործունեության արդյունավետությունն ուսումնասիրող» քննիչ հանձնաժողովի նախագահ Ծովինար Վարդանյանին

Հարգելի՛ տիկին Վարդանյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13591.html>),
- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀԿ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով ինտեգրոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին ինտեգրոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:

- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:
- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանխատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատրասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**ՀՀ ԱԺ ֆինանսավարկային և բյուջետային հարցերի
մշտական հանձնաժողովի նախագահ
Մանե Թանդիլյանին**

Հարգելի՛ տիկին Թանդիլյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:

- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**ՀՀ ԱԺ տարածաշրջանային և եվրասիական
ինտեգրման հարցերի մշտական
հանձնաժողովի նախագահ
Միքայել Մելքումյանին**

Հարգելի՛ պարոն Մելքումյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ՝**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:

- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**«ԱԺ գիտության, կրթության, մշակույթի,
սփյուռքի, երիտասարդության և սպորտի
հարցերի մշտական հանձնաժողովի
նախագահ
Մխիթար Հայրապետյանին**

Հարգելի՛ պարոն Հայրապետյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով ինտեգրոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին ինտեգրոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:
- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս

դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:

- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք ելել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**ՀՀ ԱԺ մարդու իրավունքների պաշտպանության և
հանրային հարցերի մշտական հանձնաժողովի
նախագահ Նաիրա Զոհրաբյանին**

Հարգելի՛ տիկին Զոհրաբյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:

- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**ՀՀ ԱԺ առողջապահության և սոցիալական
հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ
Նարեկ Զեյնալյանին**

Հարգելի՛ պարոն Զեյնալյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:

- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

Հարգելի՛ պարոն Ռուբինյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:

- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

Հարգելի՛ պարոն Հովակիմյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:

- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

**ՀՀ ԱԺ տարածքային կառավարման, տեղական
ինքնակառավարման, գյուղատնտեսության և
բնապահպանության հարցերի մշտական
հանձնաժողովի նախագահ
Վարազդատ Կարապետյանին**

Հարգելի՛ պարոն Կարապետյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armia.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43592.html>),
- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armia.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային ԲՀ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:

- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:
- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները:

Հարգելի՛ պարոն Վարդանյան,

Եվրոպական Միության կողմից ֆինանսավորվող «Կառուցողական երկխոսության հանձնառություն» ծրագրի շրջանակներում ս.թ. մարտի 29-ին, ՀՀ ֆինանսների առաջին փոխնախարարի հետ կայացած հանդիպման ընթացքում, ի թիվս այլ հարցերի, քննարկել ենք բյուջետային գործընթացում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների (ՔՀԿ) ներգրավման հարցը: **Մասնավորապես, պատրաստակամություն հայտնեցինք համակարգել ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը և համագործակցությունը հանրային իշխանության և տարածքային կառավարման մարմինների հետ՝ բյուջետային հայտերի կազմման գործընթացը առավել թափանցիկ, ներառական, և հետևաբար ավելի արդյունավետ դարձնելու նպատակով:**

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության միջնորդությամբ, ՀՀ վարչապետի թիվ 02/16.10/23309-2019 գրությամբ (կցվում է սույն գրությանը, Հավելված 1): պետական կառավարման մարմիններին տրվեց հանձնարարական՝ իրականացնելու հանրային քննարկումներ յուրաքանչյուր մարմնի մասով կազմված 2020-2022թթ. ՄԺԾԾ-ի, ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտի նախագծերի, ինչպես նաև հայտերի հիմքում դրված ծախսային հաշվարկ-հիմնավորումների շուրջ ՔՀԿ-ների ներգրավմամբ:

Տեղեկացնում ենք Ձեզ, որ հաջորդիվ **Հայաստանի ՔՀԿ-ների կոալիցիայի կառուցողական երկխոսության ցանցի քարտուղարությունը կազմակերպել և համակարգել է երկու տասնյակից ավել հանրային քննարկումներ բյուջետային հատկացումների գլխավոր կարգադրիչ հանդիսացող հետևյալ պետական կառավարման մարմինների հետ¹:**

- ՀՀ սահմանադրական դատարան (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43561.html>),
- ՀՀ բարձրագույն դատական խորհուրդ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43521.html>),
- ՀՀ գլխավոր դատախազություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43479.html>),
- ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43451.html>),
- ՀՀ քննչական կոմիտե (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43548.html>),
- ՀՀ ոստիկանություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43518.html>),
- ՀՀ կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43554.html>),
- ՀՀ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց էթիկայի հանձնաժողով (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43491.html>),
- ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակ (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/44501.html>),
- ՀՀ արդարադատության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43510.html>),
- ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13449.html>),
- ՀՀ առողջապահության նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13591.html>),
- ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարություն (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://ccd.armla.am/13366.html>),
- ՀՀ հաշվեքննիչ պալատում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armla.am/43592.html>),

¹ Տես հետևյալ հղմամբ՝ <https://armla.am/43396.html>:

- ՀՀ ֆինանսների նախարարությունում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armila.am/43602.html>),
- Սյունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armila.am/43605.html>),
- Գեղարքունիքի մարզպետարանում (հանդիպման լուսաբանում՝ <https://armila.am/43515.html>):

2020-2022թթ. ՄԺԾԾ՝ ներառյալ ՀՀ 2020թ պետական բյուջեի հայտերի նախագծերի և դրանց հաշվարկ-հիմնավորումների ուսումնասիրության, **ինչպես նաև հանրային քննարկումների արդյունքում վերոնշյալ մարմիններին ներկայացվել են ոլորտային քՀԿ-ների կողմից ձևակերպված դիտողությունները և առաջարկները (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 2):** Վեր են հանվել և՛ բովանդակային, և՛ տեխնիկական խնդիրներ, որոնց շտկումը մեծապես կբարելավի ֆինանսական պլանավորման և ծրագրերի իրականացման արդյունավետությունը: Այդ թերությունները և բացթողումները խմբավորվել են երեք մակարդակներում: Դրանք են՝

ա) ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում,

բ) միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ,

գ) ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

Ստորև ներկայացնում ենք այդ երեք մակարդակներում վեր հանված խնդիրներն ըստ հետևյալի.

Ռազմավարական պլանավորում և ծրագրավորում:

- Որոշ դեպքերում կոնկրետ միջնաժամկետ ծախսային ծրագիրը կապակցված չէ համապատասխան ոլորտային ռազմավարական երկարաժամկետ ծրագրերի, ինչպես նաև՝ Կառավարության ծրագրի հետ: Հետևաբար չի արտացոլում երկրի զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:
- Վերոնշյալ խնդրով պայմանավորված 2020-2022 թվականների ՄԺԾԾ-երը հիմնականում պետական մարմինների մասով իներցիոն է և նախորդ տարիների ծրագրերի արտապատկերումն է՝ չնչին փոփոխություններով:

Միջոցառումներ և արդյունքային ցուցանիշներ:

- Գործողությունների՝ միջոցառումների մակարդակում նկատվել են կրկնություններ նախորդ չհաջողած կամ քիչ արդյունավետ ծրագրերի գծով, որոնք կրկին իներցիոն բնույթ են կրում:
- Կան միջոցառումներ, որոնց մասով արդյունքային և թիրախային ցուցանիշները բացակայում են: Նման ցուցանիշների բացակայությունը հնարավորություն չի տալու մշտադիտարկման ենթարկել հայտերում ներառված ծրագրերի շրջանակներում իրականացվող միջոցառումները: Ըստ այդմ, անհնար է լինելու հասկանալ, թե արդյոք Կառավարությունը ստանալու է այն վերջնարդյունքը, ինչ մտադրվել էր տվյալ միջոցառումները նախատեսելիս:
- Որոշ դեպքերում ոչ ֆինանսական ցուցանիշներ առկա չեն և միջոցառման արդյունքը հստակ ներկայացված չէ: Հետևաբար, այս դեպքերում պարզ չէ, թե ինչ չափի, քանակի և/կամ որակի ապրանքներ և ծառայություններ է տվյալ պետական մարմինը մատուցելու, ի՞նչ են ակնկալում ստանալ դրանց դիմաց, այսինքն՝ ի՞նչ արդյունքներ են գրանցվելու կարճաժամկետ, միջնաժամկետ և երկարաժամկետ հատվածներում:

Ֆինանսական գնահատականներ և ծախսային արդյունավետություն:

- Կան դեպքեր, երբ արդյունքի և նախատեսված ծախսի միջև կապը պարզ չէ:
- Որոշ դեպքերում քանակական ցուցանիշները փոխվում են, սակայն ընդհանուր ծախսը մնում է անփոփոխ:
- Հանդիպել են միջոցառումներ, որոնց գծով ծառայությունների կամ ապրանքների ձեռքբերման համար բոլոր տարիներին միևնույն գումարն է նախատեսված: Եվ այս դեպքերում նկատվում է նաև, որ քանակական կանախատեսումներ, կամ արված չեն, կամ դրանք թերի են և անորոշ:

- Կան դեպքեր, երբ ծառայության կամ ապրանքի (օրինակ՝ ծրագրային փաթեթ) ձեռքբերումը նախատեսված է արտերկրից: Մինչդեռ, Կառավարությունը տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը սահմանել է՝ որպես առաջնահերթություն, և մտադիր է խթանել հայաստանյան կազմակերպությունների գործունեությունը:
- Որոշ միջոցառումների գծով ծախսերի հաշվարկ-հիմնավորումները թերի են կամ ներկայացված չեն:

Ի պատրասխան ներկայացված դիտողությունների և առաջարկությունների գրեթե բոլոր մարմիններից ստացել ենք գրավոր դիտարկումներ (կցված են սույն գրությանը, Հավելված 3): Մեր կողմից ներկայացված դիտողություններն ու առաջարկությունները հիմնականում ընդունվել են, ինչի մասին իրենց գրություններում նշում են նաև պետական մարմինները: Ավելին, նրանցից շատերը իրենց գոհունակությունն են հայտնել ՔՀԿ-ներին այս գործընթացում ներգրավվելու մեր նախաձեռնության մասով և ակնկալել դրա շարունակականություն՝ պատրաստակամություն հայտնելով հետագայում նույնպես համագործակցելու համար:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ կարող ենք արձանագրել, որ նախաձեռնության նախնական արդյունքները դրական ազդեցություն են ունեցել բյուջետային գործընթացը ներառական, թափանցիկ և նաև ավելի արդյունավետ դարձնելու առումով: Ինչպես նաև հանդես ենք եկել առաջարկով առ այն, որ հաջորդող տարիներին բյուջետային գործընթաց սկսելու մասին ՀՀ վարչապետի որոշումներով նախատեսվող աշխատանքների ժամանակացույցերում նախատեսվի առանձին դրույթ, որով ոլորտային ՔՀԿ-ների ներգրավումը բյուջետային հայտերը կազմելու գործընթացում (նախքան հայտերը Ֆինանսների նախարարություն ուղարկելը) կկրի պարտադիր բնույթ:

Առաջարկում ենք պետական մարմինների հետ առաջիկա բյուջետային գործընթացի շրջանակներում հաշվի առնել վերոնշյալ առաջարկությունները և դիտողությունները: